

Дзюблюк О.В.

д. е. н., проф., завідувач кафедри банківського бізнесу
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ І СТИМУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Світова пандемічна криза спричинила рецесію, яка розпочалася не внаслідок шоку, отриманого з боку фінансового чи сировинного сектору, а через запровадження масштабних адміністративних обмежень на широкий спектр різних видів економічної активності і особисте споживання послуг, попит на які зазвичай не схильний до коливань. Як наслідок, були порушені глобальні ланцюги постачання під час створення нової вартості, що призвело до збою у виробничих процесах багатьох компаній, створивши передумови для початку світової економічної кризи, адже пандемія не лише загрожує життю людей, а й вражає практично усі сфери економіки, спричиняє скорочення споживання і зайнятості, загострення проблем безробіття і бідності, падіння обсягів світової торгівлі і глобального руху капіталів, обмеження транспортно-логістичних операцій і міжнародного бізнесу, зростання бюджетних дефіцитів.

За таких обставин без оперативного застосування адекватних антикризових заходів, здатних пом'якшити негативні ефекти, обумовлені пандемічною кризою, наслідки для економіки можуть бути руйнівними з точки зору впливу на різні верстви населення, суспільний добробут та перспективи досягнення стійких темпів економічного зростання. На сьогодні головним каналом впливу на економіку в процесі реалізації таких заходів є монетарна сфера, а банківський сектор країни виступає основною передавальною ланкою щодо поширення необхідних імпульсів на реальне виробництво і домашні господарства при умові, що центральним банком обрані правильні цілі грошово-кредитної і валютної політики, котрі оптимально поєднані із фінансовими важелями, що є у розпорядженні держави, та обранням правильної стратегії макроекономічного розвитку.

Світова економіка стоїть на порозі значних змін, які торкнуться практично всіх країн, і за подібних обставин державам доведеться вживати термінові заходи, спрямовані на пом'якшення не лише поточних, але і довгострокових негативних наслідків пандемії. При цьому основним засобом антикризової політики урядів і центральних

банків розвинутих країн виступає зниження рівня процентних ставок та збільшення масштабів грошових вливань в економіку.

Дії центральних банків розвинутих країн під час пандемічної кризи спрямовані передусім на вирішення проблем падіння виробництва та зростання рівня безробіття. Задля цього регуляторами проводяться комплексні заходи, що охоплюють: поетапне зниження процентних ставок і утримування їх на близькому до нуля рівні; активізація політики кількісного пом'якшення шляхом збільшення портфелю держоблігацій в активах центральних банків; надання безпосередньої кредитної підтримки для пом'якшення наслідків економічної кризи шляхом кредитування малого і середнього бізнесу та підтримки органів місцевої влади; підтримка ліквідності комерційних банків шляхом надання їм значних обсягів короткострокових кредитів; активізація підтримки емітентів корпоративного боргу шляхом розширення списку цінних паперів для викупу за програмою корпоративних облігацій; послаблення регулятивних вимог до діяльності комерційних банків на період пандемії.

Унаслідок цього було здійснено оперативний перехід до реалізації широкого комплексу заходів експансіоністської монетарної політики, спрямованої на надходження нових грошей в економіку, що призводить як до збільшення самих балансів центральних банків, котрі уже за останній період сягнули рекордних величин. Головною метою такої політики провідних центральних банків – Федеральної резервної системи США, Європейського центрального банку, Банку Англії і Банку Японії – є по суті недопущення розгортання широкомасштабної економічної кризи і росту безробіття [1; 2; 3; 4]. Заради цього систематично із використанням різних інструментів власне і здійснюється нарощування кількості грошей в обігу та кредитна підтримка бізнесу. А реалізовані регуляторами заходи мають допомогти зберегти компанії у бізнесі, людей – на робочих місцях, а також запобігти довгостроковим економічним наслідкам пандемічної кризи.

Суттєво відмінна політика здійснювалась Національним банком України, яким упродовж розгортання пандемії було запроваджено систему антикризових заходів, що включала п'ять основних рішень: 1) введення «кредитних канікул», тобто особливого пільгового періоду обслуговування кредитів; 2) заборона банкам вводити будь-які обмеження на зняття депозитів; 3) робота з банками щодо збереження доступності фінансових послуг попри карантин та відкладення проведення стрес-тестів банків на період кризи; 4) постійний вихід з продажем валюти з метою згладжувати коливань обмінного курсу на

валютному ринку; 5) підвищення вигідності безготівкових платежів шляхом скасування тарифів на роботу СЕП.

Однак дані антикризові заходи монетарної влади в Україні ніяким чином не були спрямовані на підвищення можливостей банківського сектора із кредитування економіки, що слід вважати одним із ключових інструментів пом'якшення наслідків пандемічної кризи, відновлення виробничого зростання, збереження існуючих та створення нових робочих місць, розширення внутрішнього товарного ринку і стимулювання споживчого попиту. Тому у розпал пандемічної кризи реальний сектор економіки був позбавлений належної кредитної підтримки з боку банківської системи нашої країни. Із цього випливає, що монетарною владою не лише із початком поточної кризи, але і упродовж тривалого періоду часу до того не було вжито рішучих кроків щодо вирішення існуючих проблем, які утворювали перешкоди на шляху функціонування ефективного механізму кредитування.

Серед усіх цих проблем найголовнішими можна вважати три наступні: по-перше, надмірні вимоги регулятора щодо формування банками резервів при здійсненні кредитних операцій; по-друге, нераціональна процентна політика регулятора, внаслідок чого обмежений доступ суб'єктів ринку до кредитних ресурсів є закономірним результатом жорсткої обмежувальної монетарної політики НБУ та процентної політики самих комерційних банків; по-третє, пропозиція регулятором альтернативних напрямів інвестування банками ресурсів (таких, як депозитні сертифікати НБУ та облігації внутрішньої державної позики), що породжує ефект витіснення та спричиняє звуження міжбанківського кредитного ринку і припинення кредитних програм.

У той час, коли центральні банки у розвинутих країнах намагаються зберегти кредитування економіки, щоб уникнути масових банкрутств і зупинки виробництва, задля чого нарощують свої активи, надаючи кредити комерційним банкам, в Україні динаміка активів Національного банку загалом і вимог до комерційних банків в структурі балансу за останні декілька років практично не змінюється. Інакше кажучи, ні про яку активізацію кредитного процесу та кількісне пом'якшення загалом не йдеться.

Аналіз зарубіжного досвіду монетарного регулювання дає підстави стверджувати, що ефективно діючий механізм банківського кредитування реального сектору є основоположним елементом не лише у подоланні наслідків пандемічної кризи, але і у всій системі заходів щодо виведення національної економіки на траєкторію подальшого стійкого зростання. Саме цей досвід мав би бути активно

використаним Національним банком України, адже банківський кредитний механізм стимулювання економічного розвитку міг би стати головним антикризовим інструментом пом'якшення негативних наслідків впливу пандемії COVID-19 на економіку.

Список використаних джерел:

1. Bank of England: Monetary Policy Report. May 2020. London: Bank of England, 2020. 63 p.
2. Decision (EU) 2020/440 of the European Central Bank of 24 March 2020 on a temporary pandemic emergency purchase programme (ECB/2020/17). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020D0440>
3. ECB announces €750 billion Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP). URL: <https://www.ecb.europa.eu>
4. Federal Reserve Board expands its Main Street Lending Program to allow more small and medium-sized businesses to be able to receive support. URL: <https://www.federalreserve.gov/newsevents/pressreleases/monetary20200608a.htm>

Мацук З.А.

д. е. н., професор кафедри фінансів
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ В УКРАЇНІ

Сучасний ринок фінансових послуг забезпечує ефективність взаємодії між усіма елементами економічної системи. Його суб'єкти формують дієві механізми для функціонування та розвитку фінансового ринку, оптимізуючи рух фінансових активів, забезпечують акумулювання заощаджень та подальше їх розміщення. Важливими учасниками ринку фінансових послуг є недержавні пенсійні фонди (НПФ), які залучають фінансові ресурси осіб, формуючи пул фінансових активів, вкладають їх в інструменти фінансового ринку та управляють з метою збереження його вартості та одержання додаткової доходності. Дослідженню процесів формування та розвитку НПФ значну увагу приділяють зарубіжні та вітчизняні науковці. Одним з перших цю тему вивчав У. Беверидж [1], який в межах своєї доктрини соціального страхування виділив три рівня соціального захисту (держава, роботодавець та працівник). Його модель знайшла своє застосування у Великобританії, США, Нідерландах, Швейцарії, Франції, Японії. Навіть якщо держава надасть населенню можливість самостійно забезпечувати свою старість, на думку Р. Масгрейв [2], знайдуться ті, хто з цим не впорається, тому, щоб уникнути такої